

mees nog geen
od in hun con-
oord spreekt
doeld, kan b.v.
d. vrijwel door
mij toegeven,
ver de laatste
zullen hebben
i, proportioneel
ed kunnen heb-

en zooveen ge-
nen, b.v. ziele-
r niemand zal
„stoornis” zoo
in aanmerking
uitzonderingen
in de zelf-taxa-
rkelijheid zelf
en nood in de
hier ernstig in
hij de bepa-
doch wel in
m.a.w. om den
tief te kunnen

e nood (dien ik
den factor bijna
et in staat is,
aders' grimmige
ven, te verkle-
le idee, dat „de
ans hun leven,
„leer”. Immers,
van dr Sanders
che leven heeft
gen gekend, die
gemeen te con-
zijn. Bovendien
statistiek van Dr
de Rotterdam-
ken, chr. geref.
kelijk klein per-
centage van
sueel-onafhande-

zichte-gevallen,
ijn, te verklaren,
ijn — en nog
gezin opzettelijk
le conclusie, dat
gang der gehuw-
at althans deze
e en financieele
in de blijkbaar
over het alge-

tkomen zijn aan
— 't woord is
dit terrein zijn
licht?
vade beginselen
goede?

de voornaamste
n dézen zin, dat
eer zoeken voor
t, dat ze eigenlijk
che normen zelf
— als ik het
tegenover ware,
an het vraagstuk,
binden, en zijn
t gereed te hou-
eeder dan stijl-

swijs van grondig
dazu.”

hier „overtuigd”
getale ook onder
wust hebben ge-
ing? Zeker, daar
meenen, dat ze
i, theoretische al-
ze zullen hooge
en zij willen gel-
braxis) opbouwen
in dit speciale
er lasten in het
vrije en eerlijke
och weer aan het
der ons, gerefor-
pinie bestaat ten
de gewilde ge-
nu zeg ik niet in
of onder de pra-
ieder voor zich,
zelfs kleine min-
ezige „middelen”
n God, die toch
uitdrukken doel.

b.v. over de waarde van een menschenleven, over het geweld van wat „eeuwig” is, over de beleediging van God in de zonden tegen de „natuur”, over de aanvaarding van Gods voorzienigheid als geloofs-stuk, over de verhouding tusschen spel en ernst, lust en last, eros en agapè (natuurlijk-sexuele neiging en persoonlijk-ambtelijke liefde), over het groote vraagstuk (dat men niet afhandelen kan, als de verschillende belijders van onderscheiden faculteiten niet met elkaar dóórpraten), of, en inheverre, een echtpaar in het „heden” altijd moet blijven zoeken naar „de toekomst”, in het „nu” naar wat „worden zal”. Men verstaat, dat ik me nu opzettelijk onhelder en — in de probleemstelling — zeer onvolledig uitdruk. Nog eens: nu zeg ik niet, dat ik betwijfel, of de in aanmerking komende practizyns der beperking voor een behoorlijk percentage althans op deze vragen antwoord hebben gezocht en getracht hebben, de aangerezen „middelen” te toetsen. Want ik zeg liever: ik geloof dat niet.

Ik geloof dat niet.
Want wij zouden er dan wel meer over gehoord hebben. Wie is niet bekwaam tegenwoordig, in het rijtje te gaan staan van stoere verdedigers van één bepaalde lievelings-stelling? En afgedacht daarvan, wie neemt in ernst aan, dat in een aangelegenheid, waarin de gereformeerde ethiek nog niet veel meer dan voorzichtige peilingen deed, alleen voor studeerenden vrijwel, zóóvele reeds de serieuze aantekening in hun dagboek zouden mogen gerechtvaardigd achten, dat zij althans voor zich „in al hun huisbeleid” een sexueele ethiek voor privaat-gebruik hebben ontworpen? En dit deden „voor God”?

Wie dan ook over de dingen nuchter nadenkt, zal moeten erkennen, dat wij niet uit eigen stijl leefden op dit punt, doch het maar zonder stijl plegen te doen. „Wij”, dat wil nu natuurlijk zeggen: dat groote getal, dat Dr Sanders' statistiek ons aanwijst. Onze kennissen, onze burens, de menschen-van-ons voor een vrij groot getal.

En dit leven zonder stijl — dat is meer dan een mislukking. Wij hebben op veel terreinen mislukkingen te belijden. Hier hebben wij iets ergers te belijden: „wij” probeeren niet eens meer, als christenen te slagen. „Wij” hebben een terrein (dat voor anderen verborgen blijft, hoewel wij allen van elkaar het onze zoo langzamerhand gaan denken) onttrokken aan het oog van de menschen, aan de conversatie met den dominee, aan ons studie-plan, aan het oog van God. „We” hebben ons laten meeslepen door verkondigers van voor de voorgaande generaties volmaakte vréemde leeringsen. En, nog meer op den man af, — in doorsnee hebben „wij” dit gedaan, zonder nog hun theorieën te bestudeeren, doch alleen wijl er in uitzicht kwam een practijk, die niet duur was, niet in het oog loopt, almeer veld won, naar „gefluisterd” werd. De meeste socialistischen trekken zich geen zier aan van den wijsgeerigen onderbouw van het socialisme, en zien alleen maar persoonlijk, actueel, tastbaar resultaat-op-korten-termijn. Iets dergelijks hebben we hier.

En hierover zullen we het eerst berouw moeten krijgen. Een verkeerde leer is erg, een onlogische poging tot verband-leggen tusschen „leer” en „leven” is erg. Maar geen-leer-hebben-en-toch-maar-doen, dat is veel erger. Weigering van verantwoording — dat is het ergste. Want als deze weigering geschiedt op één gebied van het leven en zijn situaties, dan trekt deze houding natuurlijk door tot alle situaties.

Daarom wil ik niet alleen hierover klagen, dat het getal van hen, die psalm 8 op bijbelsche wijze lezen, zienderoogen minder wordt. Psalm 8 — de kinderen als verbondskinderen, een dam, opgeworpen tegen den anti-messiaanschen (d.w.z. anti-christelijken) vloed. Psalm 8 — die in Christus' lijden (Mattheus 21) in Zijn geest was: Hij zelf had geen kinderen, doch troostte zich, op weg naar het kruis, met de kinderen van de „epigonen” van een oud verbondsvolk, troostte zich over alles met de gedachte aan de kinderen, die mijn buurman in de kerk, en mijn familie, en ik zouden krijgen.

Ik wil daarover niet zozeer klagen. Al was 't al veel in de lijdensweken....

Ik wil niet eens thans spreken over doodslag, onnatuur, gemodder en geknoei aan de fonteynen van het leven, ter plaatse waar God contacten legt voor de geleiding van het mysterieuze leven over heel het tusschen den eersten en den laatsten dag gelegen scheppingsterrein. Ik wil niet vragen: hoe zingen wij bij den doop: incidenteel-toezingend (d'r is er weer eentje) dan wel van den weg des verbonds?

Ik vraag alleen naar het algemeene nu: kan een eigen levens-stijl ons zóó weinig schelen? Zijn we zóó ver-publiekt, dat wij de binnenkamer van ons huis vrijgeven, ons wijs makende, dat daar geen gebod meer geldt? Maar dan zal ons publieke leven niets veranderen aan het feit, dat wij dezelfde zijn, die, toen we met God alleen waren, over den ernst van de instelling (daar zit de kneep) van het spel in ons leven zijn heengegleden.

Ik voor mij heb niet den moed, om wat Paulus in Romeinen I over tegen-natuurlijke zonden zegt,

van deze dingen los te maken. Men kan mij deze exegetische opvatting betwisten, maar ze lijkt mij — vooral omdat deze dingen altijd in complex-vorm voorkomen — juist.

Maar dan wordt de zaak, juist om het complex-van-verschijnselen, nog benauwender.

Want dan doemt het den schrijver van Romeinen I welbekende beeld op van een indertijd verzonnen heidendom, dat niet eens meer krachtig genoeg was om de humanistische ketterij te beleven, die daar zegt: secundum naturam vivere: leven overeenkomstig de natuur.

Deze ketterij duikt in vrijwel elke wetenschap later op.

Calvinisten hebben ze nooit willen aanvaarden.

Maar ze hebben wel beweerd, dat, als men van precies den anderen kant uit begon te redeneeren, er een element van de waarheid onder woorden te brengen viel in een formule, die op deze humanistische sprouk loek — al blijft het verband, het complex der leer, telkens over-en-weer heel anders.

Welnu: terwijl het wegzinkend heidendom zijn oude ketterij niet eens meer handhaven kan, daar weet het christendom niet meer zichzelf te zijn. Het praat over wereldgelijkvormigheid, en vergeet, onder het praten, dat velen van zijn naamvoerders slechts in de stijlloosheid wereldgelijkvormig zijn. En dat ze slechts in het wegzinken, in het zichzelf-verteren, op de wereld lijken, haar „schema” mede vertoonen (volgens het Grieksche woord voor wereldgelijkvormigheid).

Vandaar, dat we zelfs op dit positieve puntje van vertoon van wereldgelijkvormigheid (secundum naturam vivere) al ongeslagen zijn tot het negatieve: ter plaatse van Gods „verordineering” en „bekwaammaking” tot het levens-spel (waar men ambtelijk Hem dient in het in de wereld dragen van ambts-dragers naar Psalm 8) kiezen wij voor een cultuur-van-het-spel, een versystematisering van den lust, met practische terzijdestelling van de ambts-elementen: „verordineering” en „bekwaammaking”, — het ópgelegde en de aanleg... Hoe lezen we toch, hoe leven we toch?

En dan te denken aan de ettelijken, die gereformeed willen heeten, en dan grijzen over elke poging om de groote beginselen te halen bij dit en bij dat!

Hier walmt zoo iets van den dood, Romeinen I. Paulus, Christus, Mattheus 21: kinderspel en wereldprofetie in Christus' lijdensweek en daartegenover het echtpaar, dat een bijbel meegekregen heeft en per rijtuig voor de kerk kwam.

K. S.

Correspondentie. Enkele opmerkingen van correspondenten hoop ik later te beantwoorden, misschien wel onder Persschouw.

K. S.

*) Het verband, waarin het formulier de hier bedoelde „gave” ter sprake brengt, blijve hier rusten.

III ZIELKUNDE III

„Erfgoed”.

Meermalen hoort men over de erfelijkheid spreken op een wijze, die het voorstelt, alsof het bij de vererving van onderscheiden eigenschappen ongeveer op dezelfde manier zou gaan als wanneer wij water en melk te zamen in een flesch doen. Men stelt het dan gewoonlijk zoo voor, dat de nieuw ontstane eigenschappen een mengvorm zijn van de eigenschappen der ouders.

Zoo is het nu in den regel echter niet. Wanneer de ouders gelijke eigenschappen hebben, is het wel mogelijk, dat het kind zoo iets is als de grootste gemeene deeler van de ouders, maar wanneer komt het voor, dat de ouders in elk punt gelijk zijn? Immers nooit. Daarom zal deze „mengerfelijkheid” ook alleen maar betrekking kunnen hebben op enkele eigenschappen, die de ouders beiden bezitten.

En zelfs wanneer b.v. vader en moeder beiden muzikaal zijn en wij geven den vader voor zijn muzikaliteit het cijfer 7, en de moeder voor haar muzikaliteit het cijfer 9, dan is het zeer de vraag, of de muzikale kwaliteiten van de kinderen met een 8 kunnen worden gewaardeerd.

Dan nog staat de zaak zoo, dat het zeer wel mogelijk is, dat er kinderen zijn in dit huwelijk, die allerminst muzikaal zijn aangelegd. Indien nu de erfelijkheid voorgesteld kon worden door het beeld van water en melk, die samengevoegd worden, dan zou dit laatste natuurlijk niet kunnen voorkomen.

Het staat dan ook zoo, dat de z.g. „mengerfelijkheid” allerminst regelmatig wordt gevonden en zeker niet voldoende dikwijls voorkomt, om aan haar grond voor een erfelijkheidswet te ontleenen. Immers, naast de mengerfelijkheid heeft de z.g. alterneerende vererving als uitdrukking van den gang van zaken veel meer beteekenis.

Wat wij onder alterneerende vererving verstaan? Wel, wij kunnen het 't beste zoo uitdrukken, dat

wij zeggen, dat bepaalde eigenschappen schijnbaar zich kunnen mengen en kunnen samenwerken tot de verkrijging van een nieuwe eigenschap, terwijl zij in werkelijkheid toch geen blijvende nieuwe eigenschap doen ontstaan. Bij voortbestaan van het geslacht keert de oude eigenschap bij het eene deel van de kinderen in den eenen vorm en bij het andere deel van de kinderen in den anderen vorm weer terug.

Wat de bedoeling is, is misschien wel het meest duidelijk, wanneer wij even wijzen op de door den Augustijner monnik Gregor Mendel ontdekte erfelijkheidswet voor planten. Wanneer hij boonen met witten en rooden bloesem kruiste, kreeg hij zaad, dat straks weer rooden bloesem gaf. Maar van de uit dit zaad gewonnen boonen had 25 pct. weer den zuiveren witten vorm en 25 pct. den zuiveren rooden vorm. De overblijvende 50 pct. gaf straks eveneens weer zuiver wit en zuiver rood zaad. Dat wil dus zeggen, dat op den duur de oude eigenschappen in den zuiveren vorm terugkeeren.

Daarbij komt nog iets. Sommige eigenschappen blijken moeilijk voor een mengvorm vatbaar te zijn. Wanneer men b.v. een kortharig dier kruist met een langharig dier, dan blijkt de kortharigheid te heerschen over de langharigheid. Wij noemen zulk een eigenschap dan dominant.

Nu zijn er ook andere eigenschappen, die de neiging hebben, terug te treden. Zulke eigenschappen noemen we recessief. We kunnen dus zeggen, dat de verhouding deze is, dat in bepaalde gevallen in het van vader en moeder ontvangen erfgoed eigenschappen zijn, die de neiging hebben, om in de kinderen terug te treden en andere, om in de kinderen een overheerschende positie te verkrijgen. Ten opzichte nu van planten en dieren zijn er verschillende proeven gedaan en beschikt de wetenschap over vrij veel ervaringsmateriaal. Zoo weten wij b.v., dat bij planten hoogstam domineert over dwergstam, vertakking over niet-vertakking, beharing der bladeren over niet-beharing, kleur dominant is over niet-kleur. Wij wezen er reeds op, dat bij dieren kortharigheid dominant is over langharigheid. Ook ten opzichte van menselijke eigenschappen zijn er sommige regels vastgesteld, al is het waar, dat deze regels niet in alle gevallen opgaan. Zoo schijnen bruine oogen dominant te zijn over blauwe. Een aardig voorbeeld daarvan vinden wij op Walcheren en in Zuid-Beveland, waar een vrij groot aantal menschen met bruine oogen voorkomt, terwijl de oorspronkelijke voorvaders, die in Zeeland woonden, de Friezen en de Sakkers (ondanks het pleidooi voor het meer-voud Saksen meen ik toch, dat Sakkers het juiste is) blauwe oogen hadden. Typisch is nu, dat de Keltische stroom, die er bij den trek der volkeren door Zeeland heen ging, de bruine oogen als erfgoed achterliet, terwijl daarentegen de schodelvorm van de Friezen en Sakkers dominant bleek over dien van de Kelten.

Verder schijnt donker haar dominant te zijn over licht haar. Ook over rood haar. Misschien is rood haar weer dominant over licht haar.

Nu gaan echter bij menschen deze regels weer niet absoluut op. Dit komt ook tengevolge van het feit, dat in het voorgeslacht van de personen, bij welke de regels zouden moeten opgaan, allerlei tendenzen schuilen, die veroorzaken, dat wij in de onderhavige gevallen niet met zuivere exemplaren te doen hebben. Het is natuurlijk mogelijk, dat allerlei recessieve eigenschappen, in een bepaald persoon teruggedrongen, straks in de kinderen weer te voorschijn treden. Zoo kunnen wij dus zeggen, dat bij menselijke paring nooit met zekerheid van te voren kan worden vastgesteld, welke eigenschappen het kind zal hebben.

Dat omtrent de erfelijkheid bij menschen ooit zekerheid zal worden verkregen ten opzichte van alle eigenschappen, is wel hoogst onwaarschijnlijk. Immers niet alleen komen zuivere exemplaren (zoals men dat noemt) bij menschen nooit voor, maar ook is het nemen van opzettelijke proeven bij menschen niet geoorloofd en niet mogelijk.

Nu moeten wij niet vergeten, dat wij ons bij deze dingen nog steeds bewegen op het terrein van het lichamelijke. Ten opzichte van het psychische is de zaak nog veel moeilijker. Toch zijn er ook te dien opzichte wel enkele gegevens verkregen, die belangrijk genoeg zijn, om ze ook hier te vermelden. Daarover dan een volgend maal.

J. W.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

De geloovige en zijn goede werken.

II. (Slot.)

Naar onze gereformeerde belijdenis, kan, zoo bleek ons, een geloovige zich godzaliglijk bewust zijn van de vruchten des Geestes, die bij hem aanwezig zijn, niet enkel in den vorm van ziels-ervaringen en ziele-werkingen, maar ook van gehoorzaamheid aan Gods wil.

En ook in dit opzicht geeft ze geen ander geluid

dan we uit de H. Schrift opvangen. Hoe dikwijls hooren we in de Psalmen, uit den mond van David en van anderen — denk aan Psalm 119 — de betuiging, dat ze zich bewust waren, niet alleen van „zaaksgerechtigheid“, gelijk we gewoon zijn het te noemen, tegenover hun vijanden — maar ook van in bepaalde omstandigheden en zelfs in hun doorgaanden levensgang gesproken en gehandeld te hebben naar den wille Gods.

Hoe vrijmoedig en krachtig sprak dit bewustzijn zich uit bij een Job en een Jeremia!

Wat het Nieuwe Testament betreft, denken we hier vooral aan den Apostel Paulus.

Aan de Corinthiërs schrijft hij (1 Cor. 1:11-16) „Tot op deze tegenwoordige ure lijden we honger en lijden we dorst, en zijn naakt, en worden met vuisten geslagen, en hebben geen vaste woonplaats; en arbeiden, werkende met onze eigene handen. We worden gescholden, en we zegenen; we worden vervolgd, en we verdragen; we worden gelasterd, en we bidden. En dezen heiligen roem durft hij besluiten met de vermaning: „Zoo vermaan ik u dan; zijt mijne navolgers“.

Dit vermaan klinkt nog stouter in 1 Cor. 11:1, als hij schrijft: „Weest mijne navolgers, gelijkwerwijs ook ik van Christus“.

En haast boven dit alles uit gaat nog zijn roem in 1 Thess. 2:10: „Gij zijt mijne getuigen en God, hoe heiliglijk en rechtvaardiglijk en onberispelijk wij u, die geloofd, geweest zijn“.

Zoo durft betuigen de Apostel zelf, die luider dan een gepredikt heeft de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, en die ootmoediger dan één heeft geklaagd (Rom. 7) over eigen inwonende verdorvenheid.

Maar, het is waar, de vraag die ik te beantwoorden heb, geldt niet zoozeer het-zich-bewust-kunnen-zijn van den geloof van de vrucht des Geestes bij zich zelf, en het spreken ervan tegenover menschen, wanneer, gelijk bij den Apostel Paulus, de nood daartoe dringt, als wel het danken ervoor voor het aangezicht Gods.

Dat laatste schijnt toch wel nog iets geheel anders dan het eerste.

In zeker opzicht is het dat ook.

Voor ons besef althans.

Doch is dit eigenlijk niet enkel gevolg van onze oppervlakkigheid? Van ons aanleggen van tweeërlei maatstaf? Van ons gebrek aan waarnemingszinn, dat ons bij ons-zelfen gemakkelijk doet constaleeren, en ook tegenover menschen handhaven, wat we voor God niet zouden durven staande houden?

Is het toch eigenlijk niet zóó, dat we ook voor Gods oor moeten durven zeggen — altoos, maar

vooral in deze dingen — wat we bij ons zelve vaststellen en voor menschen durven noemen?

De Apostel Paulus durfde het. Hij durfde niet alleen de Thessalonicensen, maar ook God tot getuige aanroepen „hoe heiliglijk en rechtvaardiglijk en onberispelijk“ hij hun, die geloofden, geweest was.

En wie twijfelt eraan, of de Apostel, die, als hij zei, overvloediger gearbeid te hebben dan al de anderen, volgen liet: „doch niet ik, maar de genade Gods die met mij is“, en die aan de Corinthiërs niet schreef kon, dat hij wist in hen een levenden aanbevelingsbrief van zijn dienst te hebben, zonder ootmoedig te betuigen: „Niet, dat we van ons-zelve bekwaam zijn iets te denken als uit ons-zelve; maar onze bekwaamheid is uit God; die ons ook bekwaam gemaakt heeft om te zijn dienaars des Nieuwen Testaments — heeft zijn God gedankt voor alles wat hem voor God en menschen een goede consciëntie deed hebben?“

Eigengerechtig, farizeesch, hoogmoedig zou het zijn God te danken voor de vruchten die zijn genade zich bij ons kweekte?

Maar er zou méér reden zijn aan dergelijk bestaan te denken bij wie er zijn God niet en nooit voor dankte.

Die zou zich in waarheid gedragen, alsof hij voor eigen kweeksel hield wat vrucht des Geestes bij hem is; alsof niet „wij in God gehouden zijn voor onze goede werken“, gelijk we in onze Nederl. Geloofbelijdenis belijden (Art. 34), maar God in ons.

Dat in-God-gehouden-zijn, d.w.z. bij God in de schuld zijn, voor onze goede werken, legt ons stellig wel in de eerste plaats den heiligen plicht op er onzen God voor te danken.

Eén van beide: de heiligmaking is zoowel als de rechtvaardigmaking een weldaad van Gods genade in Christus of ze is ons eigen werk.

Is ze het eerste — dan hebben we voor haar zoowel als voor onze rechtvaardigmaking onzen God ootmoediglijk te danken.

Ja, zal men misschien zeggen, dat is wel zoo; maar er is toch altoos dat groote verschil, dat de rechtvaardigmaking Gods kind in dit leven reeds ten volle geschonken wordt, terwijl de heiligmaking hier nog altijd slechts in beginsel zijn doel is. En nog slechts zóó in beginsel, dat ook zijn „beste werken in dit leven nog altoos onvolkomen en met zonde besmet zijn“ (Heidelb. Catech. Zondag 24).

We verstaan deze bedenking. En we zijn daarmee stellig wel aangekomen bij den grootsten hinderpaal voor het danken voor wat God door zijn genade in en door ons werken wilde.

Tweeërlei opmerking is, dunkt ons, voldoende, om hem uit den weg te ruimen.

De eerste is deze, dat we, zoo we alleen willen danken voor weldaden die ons „onderwerpelijk“, d.w.z. in de toepassing, reeds volkomen geschonken werden, het geloof goeddeels op non-activiteit zetten.

We zouden dan niet kunnen danken voor weldaden die nog in de toekomst liggen, b.v. voor de hope der wederopstanding en des eeuwigen levens. Want daarvan ontvingen we nog — buiten „het beginsel der eeuwige vreugde“ waarvan onze Heidelbergse in antwoord 58 spreekt — nog niets.

Toch danken we ervoor. Door het geloof dat „een vaste grond is der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet“.

Zullen we dan niet veelméér danken voor de weldaad der heiligmaking waarvan we in dit leven reeds zooveel méér deelachtig worden?

‘Zal ons ook gemakkelijker vallen, als we ophouden de dingen, ook hier, van den verkeerden kant te benaderen. Niet van onzen, maar van Gods kant.

Dan zien we, dat ons de heiligmaking voorwerpelijk, evengoed als de rechtvaardigmaking in alle volkomenheid geschonken is in onzen Heere Jezus Christus. Een feit waarop de Schrift ons met nadruk wijst, als ze allen die in Christus zijn, zonder aarzeling „heiligen“ noemt.

En als we haar zóó zien, en dus alle vrucht des Geestes in heiligmaking als ons toevloeiend uit den schat van ons Hoofd in den hemel — dan zal het ons lichter vallen voor het ontvangene onzen God te danken. Hierom lichter, wijl er voor ons besef dan geen schijn van aanmatiging of zelfverheffing meer in overblijft.

De tweede opmerking is, dat we, als we ons door de onvolkomenheid en de beleving, zelfs van het beste, dat de Heilige Geest in ons doet voortkomen, laten terughouden van er onzen God voor te danken, het werk Gods zijn eere onthouden om de vlekken die wij er op werpen. Precies als een kind, dat vader en moeder niet zou danken voor hun geschenk om de bezoedeling, die de vuile handen waarmee het het aannam veroorzaakten.

De derde opmerking is: dat wie zich door het besef van zijn onvolkomenheid laat weerhouden van te danken voor wat vrucht des Geestes is, zich met wat de genade schonk op éénmaal weer plaatst onder de Wet.

Hij kan niet danken voor de heiligmaking, omdat hij de rechtvaardigmaking loslaat. De rechtvaardigmaking immers dekt voor God niet alleen toe wat louter zonde is, maar ook de zonde die de vrucht des Geestes in ons ontsiert en bevelkt.

Bij deze opmerkingen moet ik het laten. ‘k Doe het met de bede, dat de zonde van God wel te

POPULAIR-WETEN - [SCHAPPELUKE SCHETSEN

Het Kruis van den Helland.

V.

B. De Middeleeuwen.

We zijn met ons overzicht genaderd tot de Middeleeuwen.

Al hooger stijgt en al breder ontplooft zich in deze eeuwen de vereering van het kruis.

De kerk verheft het tot haar banier, waarmee ze de wereld intrekt om die voor het Christendom te veroveren.

Reeds bij de zendelingen der Iro-Schotsche kerk, die in de zesde eeuw het Evangelie begonnen te prediken in het midden en westen van Europa's vasteland, bestond het gebruik, eerst een kruis op te richten, rondom het kruis het volk te verzamelen en dan bij dat kruis het Woord des levens te verkondigen. De predikers, die op hen volgden en in den dienst der kerk van Rome stonden, zooals Bonifacius, voerden bij hun prediking van de verlossing eveneens het teken der verlossing met zich en zij hadden de gewoonte, over de scharen, die zich aanmeldten om onderrecht voor den doop te ontvangen, het teken des kruises te maken, als om ze voor Christus en voor Zijn kerk in bezit te nemen. En als de leuze „God wil het!“ de Christenen aangrijpt en zij naar het Heilige Land trekken om dat aan de ongelovigen te ontrukken, hebben zij het roode wollen kruis op den rechterschouder gehecht; hun tochten worden „kruistochten“ genoemd en als iemand zich bij zulk een kruistocht aansluit, wordt van hem gezegd, dat hij „het kruis heeft aangenomen“.

Het kruis wordt het teken der kerk. Karel de Groote bepaalde, zooals reeds andere keizers vóór hem gedaan hadden, dat niemand een kerk mocht bouwen of eerst moest de bisschop gekomen zijn en daar het kruis openlijk opgericht hebben. Als men dan ook wilde zeggen, dat ergens de grond gelegd was voor een kerk, drukte men dit zóó uit: dat er het kruis was gezet. En als de kerk gereed was, moest ze weer door het kruisteeken gewijd worden. Op de wanden der kerk moest de bisschop op twaalf plaatsen met de heilige zalf het teken des kruises teekenen.

Ook werden er kruisen in de kerken geplaatst.

Op het altaar b.v. werd een kruis gezet van zilver of goud en soms met paarden en edelsteenen versierd. Daarom sprak men wel van „offeren bij het kruis“ of „vóór het kruis“, als men het offeren van het mis-offer op het altaar bedoelde. Tevens werd op de liturgische gewaden en op de voorwerpen, die in den eeredienst een plaats innamen, het kruis afgebeeld. Alles wat de kerk behoorde, werd met het kruis gemerkt; het werd het symbool van het bezitsrecht der kerk.

Het zette ook zijn stempel op de kerkelijke bouwkunst.

Reeds ten tijde van Constanlijn zijn er wel kerken gebouwd, waarvan de inwendige inrichting min of meer een kruisvorm vertoonde, terwijl soms ook uitwendig de kruisvorm was te zien. Zoodat ook in den bouw van de kerk tot uitdrukking kwam het woord: „het kruis is de grondslag der kerk“. En als zich later de Romaansche en Gothische bouwstijlen ontwikkelden, is het kruis het motief in die grootsche kunstscheppingen en wordt tot in de details der kerk de kruisvorm gebruikt.

In de godsdienstoefeningen wordt telkens een kruis geslagen. Bij ieder gebed. Bij de lezing van het Evangelie; dan moet de gehele gemeente opstaan en het teken des kruises maken. Vóór de preek; de prediker begint niet of hij zegent zich eerst met het kruisteeken. Bij het „Driemaal-heilig“ en telkens wanneer een heilige naam wordt uitgesproken. Ook bij den doop; vóór de onderdompeling of besprenging wordt op voorhoofd en borst van den doopeling het kruisteeken gemaakt, in het Oosten driemaal, in het Westen éénmaal. Maar het menigvuldigst wordt dit teken gemaakt bij de bediening van de mis.

Kruisen worden evenzeer buiten de kerken opgericht.

Niet alleen op de kerkhoven; bij de wijding van een kerkhof wordt er plechtig een groot kruis geplant en spoedig blijft geen graf meer zonder een kruis of kruisteeken. Maar ook aan den ingang van steden en dorpen, aan landwegen en op pleinen. Onder zulke openbare kruisen nemen misdadigers de toevlucht en vinden ze veiligheid. Daar moeten weerspannige moaniken en nenen boete doen; ze moeten „bij het kruis staan“. Daar vindt de „kruisproef“ plaats, d.w.z. dat als b.v. een man zijn vrouw van echtbreuk beschuldigde, beide partijen bij het kruis moesten staan met uitgestrekte armen en wie dat het langst kon volhouden werd in het gelijk gesteld.

Ook in de woningen vindt men kruisen en afbeeldingen van het kruis. Kruisjes van goud en zilver, dikwijls met reliquieën, worden als amuletten, als beveiligingsmiddelen gedragen. Moaniken, ridderorden en wereldlijke corporaties nemen het kruis in hun banieren; heeren, steden en landen zetten het in hun wapens en vlaggen en zoowel wereldlijke als geestelijke heeren voegen bij hun naam een kruisteeken.

Voorts kwamen er plechtigheden in gebruik, waarbij aan het kruis eere werd gebracht.

Er werden processies met het kruis gehouden, waarvan we 'teerst vernemen ten tijde van Chrysostomus in Constantinopel ongeveer het jaar 400. Ze werden gewoon „kruisen“ genoemd en de heilvaartsweek, waarin ze regelmatig en talrijker dan anders plaats vonden, kreeg daarvan zelfs den naam „kruisweek“. Op den Goeden Vrijdag werd het kruis op het altaar met kussen en kniebuigingen vereerd; terwijl ook het gebruik bestond, op dien dag het kruis in den grond te verbergen en het op den Paaschmorgen er weer uit te voorschijn te brengen.

De feesten van kruisvinding en kruisverhooring werden reeds in het vorige artikel genoemd; hier is nog te vermelden, dat in de Oostersche kerk ook op den middelsten Zondag van den vastentijd een feest der kruis aanbidding werd gevierd. Het werd als een dag van rust en verademing te midden van de oefeningen en ontberingen der vastendagen beschouwd. De betekenis er van werd met de volgende woorden aangegeven: „Gelijk de reizigers, die een ruwen en langen weg moeten afleggen en van de inspanning uitgeput zijn, als ze ergens een boom met schaduwrijk loof aantreffen, een kleinen tijd zich neerleggen en uitrusten en dan als verjoagd het overige deel van den weg afleggen: zoo is ook midden in den vastentijd, in het moeilijke pad, in de loopbaan door de heilige vaders het levenbrengende kruis geplant, dat ons lavenis en verkwikking biedt om de moeden verlicht en sterkt tot den verderen arbeid, want het kruis heet hout des levens en dat is het. Gelijk het hout des levens midden in den hof van Eden geplant was, zoo hebben onze vaders in God het kruis midden in den heiligen vastentijd geplant.“

Van het kruis moest onderscheiden worden het crucifix: een kruis met het beeld van Christus er aan.

danken voor zij den darstreden U.

Evangelie

Wanneer op de Eer tocht den als licht van aan, en ook van ijverige ook is overal v. durven de beurs gij allerle goen sto moedighe meestal of hij er wel ernst Vooral lijksch le getrouwe aanneme kwart do spottin opzetteli merking, ernstige daarop z. Wie den Geestes, als dien ten, 1 K zelf er ie over gebi Als wi lend na ook niet gelijken

Hierov- Het ou stelling - relief op bina te Dit re Christus, er op w vormen - bij elkaa bijna de van elk van den is aanme lingen. D het licha is uitges met geon het kruis Crucifi men pas In een crucifix door pau 590 tot Theodolir geschen Het is kruis van tunica z bus om een voet Het opsc bestaat u Christus kruis sta „Zie, dat terwijl a het klein nes zijn aan den en de r Heeren. Terwijl als h van meer rius den later tijd Er zijn crucifix v Allerees vierde ee

alleen willen
onderwerpt
men geschoo-
p non-activiteit

ken voor wel-
gen, b.v. voor
des eeuwigen
e nog — bui-
igde" waarvan
spreekt — nog

het geloof dat
men hoopt en
ziel".
ken voor de
we in dit leven
orden?

en, als we op-
len verkeerden
en, maar van

making voor-
waardigmaking
in onzen Heere
de Schrift ons
ie in Christus
noemt.

alle vrucht des
loeiend uit den
el — dan zal
vangene onzen
ijl er voor ons
dijding of zelf-

ds we ons door
t, zelfs van het
het voortkomen,
d voor te dan-
len om de vlok-
s een kind, dat
voor hun ge-
vuile handen
kten.

zich door het
at weerhouden
les Geestes is,
eenmaal weer

making, omdat
De rechtvaar-
niet alleen toe
zonde die de
rt en bevlekt.
et laten. 'k Doe
n God wél te

kruisen en af-
van goud en
eden als annu-
ragen. Moanik-
corporaties ne-
aren, steden en
en vlaggen en
eren voegen bij

en in gebruik,
gebrucht.

kruis gehouden,
tijde van Chry-
het jaar 100,
emd en de he-
et en talrijker
daarvan zelfs
goeden Vrijdag
tussen en knie-
bruik bestond,
d te verbergen
er uit te voor-

kruisverhooging
genoemd; hier
loatersche kerk
den vastentijd
d gevierd. Het
denning te mid-
zen der vasten-
van werd met
„Gelijk de rei-
veg moeten af-
geput zijn, als
rijk loof aan-
leggen en uit-
erige deel van
nidden in den
n de loopbaan
rengende kruis-
kking biedt en
den verderen
des levens en
midden in den
ebben onze va-
en heiligen vas-

en worden het
eld van Chris-

danken voor zijn natuurlijke gaven, maar Hem
voor zijn zooveel kostelijker geestelijke weldaden
den dank te onthouden, onder ons ernstig be-
streden worde.

U.

F.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Evangelisatie-motieven uit de werken van
Mevrouw Bosboom-Toussaint.

IV.

Wanneer op een weg des avonds alleen maar
op de hoeken een lantaarn brandt, blijft het
er toch vrij donker, maar als op geregel-
den afstand vele lantaarns branden, vult het
licht van de eene lantaarn dat van de andere
aan, en is heel de weg helder verlicht. Dit geldt
ook van het werk der Evangelisatie. Het getal der
ijverige en getrouwe arbeiders is hier o zoo klein;
ook is veel te gering het getal der belijders, die
overal vrijmoedig voor den Naam en de eere Gods
durven opkomen: in den trein, op de tram, op
de beurs. Wanneer hierop wordt gewezen, hoort
gij allerlei bedenkingen, waarvan de meeste echter
geen steek houden. Wie zegt, dat hij er geen vrij-
moedigheid en geen bekwaamheid toe bezit, zal
meestal beschaamd gemaakt worden door de vraag,
of hij er de hooge roeping en den duren plicht
wel ernstig toe gevoelt.

Vooral bij dat onopzettelijk getuigen in het dage-
lijksch leven komt het allereerst aan op ernst en
getrouwheid. Hier moet men allermint de allures
aannemen van een halven rechercheur, of drie-
kwart domine spelen. Wie zóó optreedt zal zeker be-
spottung en afkeerigheid ondervinden. Bij dat on-
opzettelijk evangeliseren is een enkele rake op-
merking, een enkele snedige vraag, een enkele
ernstige wenk het beste materiaal. Men behoeft
daarop zich niet vooraf te spitsen en te vermoeden.
Wie den Heere bidt om de leiding des Heiligen
Geestes, hem zal het menigmaal gegeven worden,
als dien Syriër in eenvoudigheid een pijl te schiet-
ten, 1 Koningen 22:34. Menigmaal zonder dat hij
zelf er iets van bemerkt, zal de Heer er Zijn zegen
over gebieden.

Als wij op den weg elkaar groeten en belangstel-
lend naar den welstand vragen, neemt dat immers
ook niet veel tijd in beslag. Evangelisatie is te ver-
gelijken bij het medicijn, dat aan den kranke wordt

toegediend. Daarvan is de dosis nooit groot, maar
het gehalte is krachtig. In den dienst des Woords
echter wordt brood gereikt tot voeding en onderhou-
ding van 't geestelijk leven. Evangelisatie wil de ar-
senij van den grooten Medicijnmeester brengen tot
wie geestelijk in diepen jammer zich bevinden. Een
enkel woord, een simpele vraag zal hier dikwijls
de kracht oefenen van een prikkel en een nagel.
Als wij 'smorgens van huis naar ons werk gaan,
zij het onze bede, dat de Heere ons ondersteune
door een gewilligen en vrijmoedigen geest, opdat wij
te rechter tijd en op de rechte wijze mogen spreken
tot degenen, die Hij ons dien dag op onzen weg
zal doen ontmoeten. Wij zeggen niet te veel, als
wij meenen, dat dit al te zelden wordt gevonden.

Ook het opzettelijke Evangelisatie-werk lijdt ern-
stig aan bleekzucht en bloedarmoede. Tot o zoo-
velen zou de Heere óók in onzen jammertijd d
de vraag kunnen richten: „Wat staat gij ledig
op de markt?" In het geestelijke is rentenieren
een volstrekt ongeoorloofd bestaan.

Mevrouw Bosboom heeft op beschamende wijze
getoond, een diep besef te hebben van de verant-
woordelijkheid, die, in het stuk der belijdenis van
Christus met woord en daad, op elk Christen
rust. Werkloosheid is de ontzettende plaag van
dezen tijd; door allen en overal wordt er druk
over gesproken. Het gebrek aan verantwoordelijk-
heidsbesef is de oorzaak der diep treurige werk-
loosheid van o zooveelen ten aanzien van de komst
van het Godsrijk. Moge het bespreken van eenige
Evangelisatie-motieven uit de geschriften van Me-
vrouw Bosboom gezegend worden tot opscherping
van den ijver, en alzoo dienst doen tot de meest
zegenrijke werkverschaffing. De invloed der Chris-
telijke persoonlijkheid is door den levendmakenden
Geest Gods een sterk regeneratieve kracht.

De vele lauwen en tragen in de Kerk des Heeren
mogen wel eens nadenken over het treffend woord
van wijlen J. v. 'tLindenhout: „Wij kunnen ons
geen smart en tranen denken in den hemel, tenzij
daarover, dat wij hier op aarde nog niet meer voor
den Heere gedaan hebben. Laat ons daarom allen
arbeiten terwijl het nog dag is."*)

Met name al onze jonge belijders en belijderessen
spreekt het leven en de arbeid van Mevrouw Bos-
boom-Toussaint zoo veelzeggend toe.

„Ik kon", zoo zegt zij, „geen vrede hebben met
de gedachte, tot niets nut te zijn, om zoo maar heen
te leven zonder een doel". Zij gevoelde „een on-
weerstaanbaren drang des gemoeds, om voor wat
anders te leven dan voor hetgeen in den regel onze
meisjes en vrouwen bezighoudt en waarmede zij
haar tijd dooden."

En zij heeft al haar uitnemende gaven aan het
hoogste en beste gewijd.

voorkoor zulke versierde kruisen gedragen. Pau-
linus van Nola, die in 431 overleed, liet er
verscheidene aanbrengen in de kerken van zijn
bisdom en zingt in een van zijn liederen den lof van
het verhevene kruis, dat omgeven is van kransen en
bloemen, dat rood is van het bloed onzes Heeren
en waarboven duiven zweven, die getuigen, dat
onschuld en zachtmoedigheid den weg vinden naar
het hemelsch koninkrijk.

Verder een verbinding van het kruis met het lam,
dat het symbool is van Christus b.v. op deze wijze,
dat het lam onder het kruis staat of het kruis
door het lam gedragen wordt.

Voorts een verbinding van het kruis met een
voorstelling van Christus b.v. in dezen vorm, dat
Christus wordt afgebeeld als een jongeling van
ideale schoonheid, die een kruis in de hand houdt.

Eindelijk een kruis met het borstbeeld van den
Heiland. Dit borstbeeld staat of aan de spits van
het kruis of waar de dwarsbalk den kruispaal
snijdt. Van dit laatste kruis tot het crucifix is
slechts één stap.

Op een concilie in 692 gehouden werd aan de
afbeelding van den gekruisigden Heiland in men-
scheijne gestalte boven de voorstelling van Christus
als een lam de voorkeur gegeven.

Ten slotte zij omtrent het crucifix nog opgemerkt,
dat er in de afbeelding van den gekruisigden
Christus onderscheid bestond.

Reeds is gebleken, dat Hij wel afgebeeld werd
met een tunica. Later werd echter de afbeelding
met een lendendoek algemeen. Ook dat aanvan-
kelijk de armen van Jezus niet uitgestrekt waren
langs den dwarsbalk. Verder, dat Zijn voeten dik-
werf op een voethout stonden.

Tevens is reeds gebleken, dat in den eersten
tijd Jezus' voeten werden afgebeeld als afzonder-
lijk vastgeklooken aan het kruis. Dat is lang zoo
gebleven. De Katharen of Albigenzen stelden den
Heiland voor met de beide voeten over elkaar ge-
legd en dus als met drie nagelen vastgehecht. Nog
in 1230 bestreed een bisschop in een strijdschrift
tegen de Albigenzen deze afbeelding en hij be-
riep zich op de algemeene traditie, volgens welke
Jezus met vier nagelen was vastgeklooken geweest
en ook hierop, dat de vier echte nagelen nog
bewaard waren gebleven, n.l. in Constantinopel,
Tarsus, Nazareth en St. Denis en dat hij zelf
op zijn reizen ze gezien en vereerd had.

Er zij hier nog op gewezen, dat in de Ooster-
sche kerk Christus aan het kruis als stervend, in de
Westersche kerk als levend werd voorgesteld. De

Wonderlijk is de providentiële leiding in haar
leven. Toen zij twintig jaar oud was, verkreeg
zij de „Acte van Algemeene Toelating tot School-
houderesse". Het volgende jaar werd zij huis-onder-
wijzeres bij de familie de Bruyn Kops te Hoorn.
Doch al was haar de bevoegdheid verleend om
onderwijs te geven, zij moest zichzelf bekennen,
voor onderwijzeres ongeschikt te zijn. „Waarheid
is", zoo schrijft zij, „dat ik alles tegen mij had:
mijn kleine gestalte, mijn leederheid van vormen,
mijn zwakke stem, mijn zenuwachtigheid en schuch-
terheid. Ik miste alles, wat kinderen imponeeren
moet. Wel had ik het geduld en het overleg, het
niet tegen hen op te geven, maar die worsteling
matte mij zoo af, dat de taak mij hoe langer hoe
meer tegenstond."*)

Gedurende haar tweejarig verblijf te Hoorn las
en vertaalde zij zooveel zij maar kon. Zóó zelfs,
dat mijnheer Kops lachend de profetie deed: „Juf-
vrouw, u wordt nog eens schrijfster". Deze voor-
spelling is op schitterende wijze vervuld.

Mevrouw Bosboom, die bij haar geboorte (zoo
uiterst teer, licht en bleek was het poppetje) voor
„levenloos" werd aangezien, heeft een letterkun-
dige loopbaan gehad van 49 jaar. „Men duizelt bijna
van den ongemeenen omvang der historische stu-
dien, van de buitengewone hoeveelheid geschied-
kundige feiten en personen, die voor langer of
korter poeze gemoed, verbeelding en verstand der
schrijfster hebben bezig gehouden".*) Geen kwel-
lingen en kwalen, geen financiële zorgen ver-
mochten haar te verhinderen haar levensdoel on-
vermoeid na te streven. En zoo is zij, die in haar
jeugd bezwaarlijk de taak als huisonderwijzeres
kon vervullen, met name door haar twintig uitge-
breide geschriften, geworden onderwijzeres in den
hoogsten en besten zin des woords van schier
heel een natie.

„De onvermoeide strijdster voor het welzijn des
Nederlandschen volks".*) Geen wonder, dat Mr
Groen van Prinsterer, blijkens de aantekeningen
zijner echtgenoot, op zijn sterfbed ten aanzien
van Mevrouw Bosboom-Toussaint nog heeft ge-
tuigd: „Niet alleen haar werken heb ik liefgehad;
ook haar zelve. Zeg haar dat."

Heemstede.

J. P. TAZELAAR.

*) J. van 't Lindenhout. Lichtstralen over mijn levensavond, blz. 133.

*) W. Wijk, Mevr. Bosboom-Toussaint, haar leven en werken voor ons Nederlandsche volk geschetst, blz. 5 en 6.

*) Dr J. ten Brink, Mevr. Bosboom beschreven, blz. 36.

*) W. Wijk, t.a.p. blz. 76.

Grieken verweten daarom de Latijnsche kerk wel,
dat zij den Heiland niet natuurlijk, maar „tegen
alle natuur" afbeelde; terwijl de Latijnen de
Grieken beschuldigen, dat zij niet een beeld had-
den van den waren Christus, die wel is gedood in
het vleesch, maar levend gemaakt door den Geest,
doch veeleer een beeld van een Antichrist.

De vereering van kruis en crucifix is echter
in de Middeleeuwen niet zonder tegenstand ge-
bleven.

Niet alleen kwam er tegenstand van de zijde
van verschillende groepen als de Paulicianen,
de Petrobrusianen, de Waldenzen en de Lollarden,
maar ook van een man als bisschop Claudius
van Turijn. Deze bisschop, die in 839 over-
leed, heeft uit alle kerken van zijn bisdom de
kruisen laten verwijderen en hij zegt tot de ve-
reerders van het kruis: „als het kruis vereerd
moet worden, omdat Christus daaraan heeft ge-
hangen, dan moeten er nog vele dingen worden
vereerd, waarmee Christus in aanraking is ge-
weest: kribben, omdat Hij als kind in een kribbe
gelegen heeft; steenen, omdat het graf, waarin Hij
gerust heeft, in een steenrots was uitgehouwen;
maagden, omdat Hij uit een maagd is geboren, ja,
ezels, want op een ezelveulen heeft Hij Zijn intocht
in Jeruzalem gehouden. Maar de Heere heeft ge-
boden Zijn kruis te dragen, niet het te vereeren en
zij, die het vereeren, doen dat juist omdat zij er
voor terugdeinzen het kruis op te nemen en te
dragen."

Hij werd echter in meer dan één geschrift be-
streden. In betrekking tot hetgeen hij van het
ezelveulen van Christus zeide werd door een dier
bestrijders opgemerkt, dat er wel door kruisen
talrijke wonderen waren gewerkt, maar dat er geen
wonderen van Christus' ezel bekend zijn. En door
een ander, dat Paulus niet in den ezel, maar
wel in het kruis van Christus roemt.

Eindelijk verdient het nog opmerking, dat in den
beeldenstrijd de tegenstanders der beelden zich
wel tegen het crucifix, maar niet tegen het eenvoudige
kruisbeeld verzet hebben.

De felle tegenstander der beelden, keizer Leo
de Isauriër liet in 780 het Christusbeeld bo-
ven de poort van het paleis te Constantinopel
verbrijzelen, maar er een kruis voor in de plaats
zetten.

J. THUIS.